

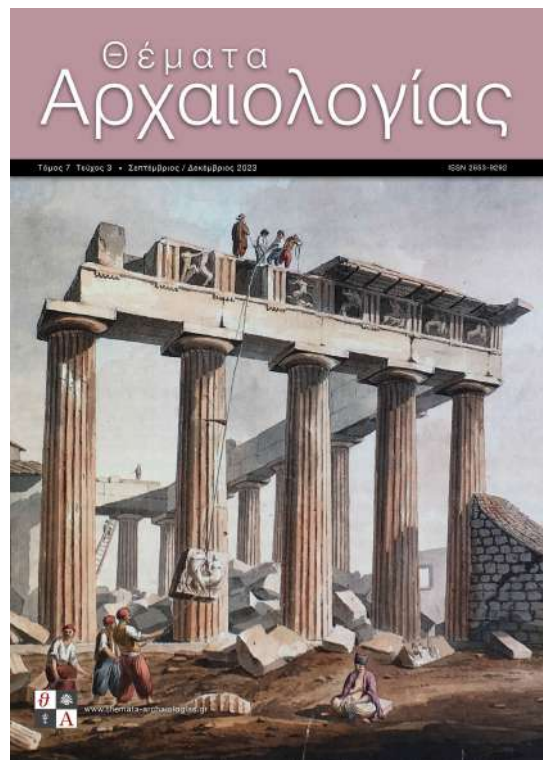

Ένα σπίτι-μουσείο γλυπτικής, κόσμημα για την Κεφαλονιά. Αφιέρωμα στο έργο του επιφανούς καλλιτέχνη Μεμά Καλογηράτου

Συγγραφέας: Ανέστης Μελιδώνης

Ηλεκτρονική διεύθυνση άρθρου (Url): <https://www.themata-archaiologias.gr/wp-content/uploads/2024/06/memas-kalogiratos-2023-7-3-160-167.pdf>

© Περιοδικό Θέματα Αρχαιολογίας, τόμος 7, τεύχος 3, Σεπτέμβριος/Δεκέμβριος 2023, σ. 160-167

Τα **Θέματα Αρχαιολογίας** είναι ένα μη κερδοσκοπικό περιοδικό που έχει ως αποκλειστικό σκοπό να συμβάλει στην έγκυρη και επιστημονικώς αποδεκτή διάδοση και οικειοποίηση του τρόπου σκέψης και των κατακτήσεων της Αρχαιολογίας και της Ιστορίας της Τέχνης.

Αυτό το άρθρο χορηγείται με άδεια Creative Commons Αναφορά Δημιουργού-Μη Εμπορική Χρήση-Όχι Παράγωγα Έργα 4.0 Διεθνές

Ένα σπίτι-μουσείο γλυπτικής, κόσμημα για την Κεφαλονιά

Αφιέρωμα στο έργο του επιφανούς καλλιτέχνη Μεμά Καλογηράτου

Ανέστης Μελιδώνης

Δρ Φιλοσοφίας ΕΚΠΑ

Μεταδιδακτορικός ερευνητής
στην Ιστορία της Τέχνης

Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας

Εθνικό και Καποδιστριακό
Πανεπιστήμιο Αθηνών

Ο ευρέως γνωστός στο χώρο επιφανής Κεφαλονίτης γλύπτης Μεμάς Καλογηράτος (γεν.1940) έχει διανύσει μια γόνιμη καλλιτεχνική πορεία ήδη από τα τέλη της δεκαετίας του '60, ως ο κατά πολλούς σημαντικότερος μαθητής του διακεκριμένου γλύπτη και δασκάλου της ΑΣΚΤ, Θανάση Απάρτη (1899-1972). Προέρχεται από τον χώρο της Αριστεράς, με έντονη δράση στους κοινωνικούς αγώνες της γενιάς τους, ενώ ήταν ενεργός με δικό του χυτήριο ήδη από τη δεκαετία του '70, συμμετέχοντας σε δημόσιους διαγωνισμούς και παρουσιάζοντας το έργο του σε ατομικές και ομαδικές εκθέσεις. Από το 1980 εγκαθίσταται στο νησί του, όπου σταδιακά συγκροτεί το δικό του σπίτι-μουσείο στα Μαζαρακάτα. Στο δημόσιο χώρο της Κεφαλονιάς έχουν στηθεί δεκάδες γλυπτά του. Επίσης έχει στηθεί έργο του στη Βουλιαγμένη. Ο Μεμάς πλάθει τα έργα του κυριολεκτικά με τα χέρια, χρησιμοποιώντας μια καθαρά προσωπική μέθοδο εργασίας, δημιουργώντας το έργο πάνω στο κερί, προτού το «μεταφέρει» στον μπρούτζο, χρησιμοποιώντας την αρχαϊκή μέθοδο του χαμένου κεριού. Θέμα του έργου του αποτελεί η πρόσφατή μας ιστορία, ευρισκόμενη σε διαρκή διάλογο με την αρχαία, αναδεικνύοντας με αυτόν τον τρόπο τη συνέχειά της. Η τελευταία περίοδος της εργασίας του χαρακτηρίζεται από μια ακόμα μεγαλύτερη ελευθερία και απτικότητα. Δείγμα του πρόσφατου έργου του αποτελεί η σειρά *Οι δικοί μας άνθρωποι*, την οποία δώρισε στο αρχείο του Κ.Κ.Ε. το 2022, ενώ εξέθεσε αντιπροσωπευτικό δείγμα της δημιουργικής του πορείας σε έκθεση που έγινε στην Πάτρα το 2022, με τον εύγλωττο τίτλο «Επιστροφή», στο Μουσείο του Ιδρύματος της Ελληνικής Διασποράς. Το καλοκαίρι του 2023 τελέστηκαν τα αποκαλυπτήρια του τελευταίου μνημειακού γλυπτού του Μεμά στον κήπο του μουσείου του, με τίτλο *Ο φρουρός του Ιονίου*.

Λέξεις ευρετηρίου

Μεμάς Καλογηράτος
Γλυπτική
σπίτι-μουσείο
δημόσια γλυπτά
αυτοσχέδιο χυτήριο

Ο Μεμάς με το γλυπτό *Δάσκαλος του Γένους*, 1970, ορείχαλκος, 32 x 31 εκ.

Στο νοητό κέντρο του όμορφου νησιού της Κεφαλονιάς, 5 χιλιόμετρα από το Αργοστόλι, βρίσκεται ένα ανοιχτό μουσείο γλυπτικής, μοναδικό στην Ελλάδα, το σπίτι-μουσείο του Μεμά Καλογηράτου (γεν. 1940).¹ Το έτος που πέθανε στην Αθήνα ο μεγάλος γλύπτης και συντοπίτης του Μεμά, Γεώργιος Μπονάνος (1863-1940), και 13 έτη μετά τη γέννηση του έτερου μεγάλου Κεφαλλονίτη γλύπτη, Γεράσιμου Σκλάβου (1927-1967), ο οποίος έφυγε από τη ζωή πρόωρα στο Παρίσι, όπου έγινε γνωστός ως ακόμα ένας καλλιτέχνης της ελληνικής Διασποράς, χάρη και στη στήριξη του επίσης Κεφαλλονίτη και διεθνούς εμβέλειας τεχνοκρίτη και εκδότη Κριστιάν Ζερβού (1889-1970),² γεννήθηκε στα Πετρικάτα, στη φημισμένη για το κρασί της περιοχή Θήναια, ο Μεμάς Καλογηράτος, ο τρίτος διαδοχικά μεγάλος γλύπτης του νησιού και από τους επιφανέστερους εν ενεργεία στην Ελλάδα.

Η ζωή του αειθαλούς Μεμά δεν ήταν ούτε απλή ούτε εύκολη καθώς και εκείνος αναγκάστηκε να αφήσει τις ρίζες του ήδη το 1946, φεύγοντας με την οικογένειά του από το νησί για να μεγαλώσει στην Πάτρα. Ο πατέρας του είχε συμμετοχή στην Εθνική Αντίσταση, ως καπετάνιος του Ε.Λ.Α.Σ., και μια από τις πρώτες μνήμες του Μεμά είναι η πυρπόληση του σπιτιού του από τους Γερμανούς κατακτητές το 1943. Μεγαλώνοντας στην Πάτρα θα δουλέψει ασταμάτητα: στα καμίνια, σε τυπογραφείο, σε ραφείο, και τέλος στο επιπλοποιείο Μπουρδόπουλου, ο οποίος ήταν ίσως ο πρώτος άνθρωπος που τον βοήθησε να ακολουθήσει την κλίση του, καθώς χάρη σε μια αποζημίωση που έλαβε μπόρεσε να μεταβεί για σπουδές στην Αθήνα, στην Α.Σ.Κ.Τ., το 1960. Πριν από τις σπουδές του εκεί ήταν πυγμάχος από τα 15 του έτη, μέλος και της Εθνικής Ελλάδος, ένας ακόμα από τη χορεία εκείνων των καλλιτεχνών της μοντέρνας τέχνης του

20ού αιώνα που είχαν υπάρξει και πυγμάχοι, όπως ο Ελληνοαμερικανός αφηρημένος εξπρεσιονιστής ζωγράφος και βασικό μέλος της Σχολής της Νέας Υόρκης, Γουίλιαμ Μπαζιώτης (1912-1963)· όπως πυγμάχοι ήταν για κάποιο διάστημα και οι πρωτοπόροι για τη μοντέρνα ζωγραφική Georges Braques (1882-1936) και Joan Miró (1893-1983), καθώς και οι φωβ ζωγράφοι André Derrain (1880-1954) και Maurice Vlaminck (1876-1958).³

Πρώτος δάσκαλος του Μεμά στην Πάτρα, ήδη το 1957, ήταν ο Γιώργος Παπαδημητρίου, γνωστός ως Φάων (1888-1960), μαθητής του πατριάρχη της νεοελληνικής ζωγραφικής Νικηφόρου Λύτρα (1832-1904), εικονογράφος ναών με δυτικότερο αναγεννησιακό ύφος, ακολουθώντας τη ρομαντικής υφής σχολή των Ναζαρητών, με δημιουργική πορεία στο Σικάγο των Η.Π.Α. από το 1918 έως το 1937. Ολόκληρο το αρχείο και πολλά έργα της μυθικής αυτής προσωπικότητας της νεοελληνικής τέχνης βρίσκονται στο σπίτι-μουσείο του Μεμά στα Μαζαρακάτα Κεφαλονιάς, ως κληροδότημα σε εκείνον.

Κατά την παραμονή του στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών, έχοντας τότε μόλις αποφασίσει να ακολουθήσει τη σπουδή της γλυπτικής, ο Μεμάς θα επωφεληθεί τα μέγιστα από τη μαθητεία του δίπλα στο Θανάση Απάρη (1889-1972), ο οποίος υπήρξε με τη σειρά του μαθητής του Antoine Bourdelle (1861-1929), στο εργαστήριο του οποίου μαθήτευσε για ένα μικρό διάστημα και ο Alberto Giacometti (1901-1966). Ο Giacometti ήταν ο γλύπτης που καθιέρωσε τη χαρακτηριστική ψιλόλιγνη μορφή, την οποία εντοπίζουμε ήδη το 1917 στο έργο του Bourdelle, *Madeleine Charnaux*, και η οποία κατέχει δεσπίζοντα ρόλο και στη γλυπτική του Μεμά Καλογηράτου.

Τη γόνιμη και ευχάριστη εκείνη περίοδο της μαθητείας του στην Α.Σ.Κ.Τ. ο Μεμάς θα λάβει μέρος στους κοινωνικούς αγώνες, ενώ ως μέλος του διοικητικού συμβουλίου της Σχολής θα κατηγορηθεί στη δίκη της Ε.Φ.Ε.Ε., μετά από μια μεγάλη διαδήλωση το 1965 (ίσως ο γλύπτης αναφέρεται στη διαδήλωση όπου έχασε τη ζωή του ο Σωτήρης Πέτρουλας), με συνέπεια να κρατηθεί στο Μεταγωγών, για να αθωωθεί έναν μήνα αργότερα. Παράλληλα, θα εργαστεί για ένα διάστημα ως σκηνογράφος με τον Βασίλη Βασιλειάδη (1927-1991) στην Επίδαυρο. Μετά τη μακρά θητεία του στο στρατό

Αττική, 1979, ορείχαλκος, 68 x 19 εκ.

την περίοδο 1967-69, με δυσμενή μετάθεση στο Σιδηρόκαστρο ως χειριστής «γκρα», ο Μεμάς θα δουλέψει στα χυτήρια του Κερλή και του Γαβαλά, για να ανοίξει σύντομα το δικό του χυτήριο στη στάση Γαρδένια στη Ριζάρειο σχολή. Συνεργάστηκε ακόμα με τον επίσης γαλλοτραφή επιφανή Έλληνα γλύπτη Χρήστο Καπράλο (1909-1993), του οποίου έστησε και ετοίμασε τη μεγάλη έκθεση στο Hilton το 1976, ενώ η σχέση του ήταν στενή και με τον Θ. Απάρη, συμμετέχοντας στην ανέγερση του

Εγκυμονούσα, 1990, ορείχαλκος, 88 x 18,5 εκ.

Ανδριάντα Χρυσοστόμου Σμύρνης στη Νέα Σμύρνη το 1965. Ο Απάρτης, ειδικότερα, κατά τη μαρτυρία του Μεμά,⁴ «Ήταν ένας δάσκαλος που δεν σου δίδασκε μόνο γλυπτική, σου δίδασκε και κοινωνιολογία, πώς να βλέπεις του ανθρώπους, πώς να τους αγαπάς, πώς τους βλέπεις να περπατάνε, πώς μιλάνε, ποιες κινήσεις κάνουν, τι τους χαρακτηρίζει, δηλαδή ήταν ένας ουσιαστικός δάσκαλος, δεν επέμενε στα έργα μας, μας εξηγούσε τι πρέπει ένα έργο να είναι, πώς ο όγκος πρέπει να βγαίνει έξω, πώς οι εσοχές πρέπει να μπαίνουν μέσα, πώς η γλυπτική είναι σαν κρεμμύδι που βγαίνει από μέσα προς τα έξω, δηλαδή ένας φιλικός άνθρωπος ήταν (...) μας έλεγε να κάνουμε καλά τη δουλειά μας, όπως ο μαραγκός, όπως ο ράφτης, είμαστε κι εμείς μια τέτοια ράτσα, που φτιάχνουμε

πράγματα με τα χέρια μας, που είναι χρήσιμα στον κόσμο, όπως ένα τραπέζι, μια καρέκλα, αυτά τα πράγματα δεν τα λέγανε οι άλλοι δασκάλοι, οι άλλοι δασκάλοι αφ' υψηλού μάς διδάσκανε, γι' αυτό και αγαπήθηκε πάρα πολύ».

Ατομική έκθεση για το έργο του Μεμά οργάνωθηκε ήδη το 1965 στη Δημοτική Πινακοθήκη Πάτρως, ενώ καθ' όλη την παραμονή του στην Αθήνα είχε ενεργό συμμετοχή με σημαντικές ατομικές (όπως στην «Ωρα» το 1970 και στον «Αρμό» το 1976) και ομαδικές εκθέσεις (όπως στις «Πανελλήνιες» των ετών 1971, 1973, 1975), και έλαβε μέρος σε διαγωνισμούς, όπως των Δήμων Ηλιούπολεως, Κορυδαλλού και Μεγάλου Πεύκου, όπως αναφέρει στην εμβριθή μελέτη της για τον καλλιτέχνη η ιστορικός της τέχνης Δώρα Μαρκάτου.⁵ Στους διαγωνισμούς μάλιστα βραβεύτηκε (όπως σε εκείνον του Κορυδαλλού), αλλά τα έργα δεν του ανατέθηκαν για πολιτικούς λόγους. Έργο του 1978 που αναπαριστά τη *Νίκη* ήταν η βάση της σύνθεσης που ανιδρύθηκε στην Πλατεία Βουλιαγμένης, το 1984, με τίτλο *Το Μνημείο της Ειρήνης*.

Το έργο του στο δημόσιο χώρο της Κεφαλονιάς άρχισε να αποκτά εύρος και υψηλή σημασία για την καλλιτεχνική κληρονομιά του νησιού, ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του 1980, οπότε και εγκαταστάθηκε εκεί με τη σύζυγό του Ελένη Καλογηράτου (1935-2006), στο σπίτι που σταδιακά θα μεταμορφώσει σε μουσείο. Σε εκείνη οφείλεται άλλωστε η μετεξέλιξη του σπιτιού σε μουσείο, όπως αναφέρει ο ίδιος στο προαναφερθέν ντοκιμαντέρ: «Η γυναίκα μου είχε μία νοσταλγία, ήθελε όλο αυτό το έργο να μείνει εδώ και να γίνει μουσείο, και γι' αυτό ξεκίνησα, δεν είχα εγώ φιλοδοξίες τέτοιες». Η Δώρα Μαρκάτου θα υπογραμμίσει σε πρωιμότερο άρθρο της αναφορικά με τα γλυπτά του δημόσιου χώρου που έχει φιλοτεχνήσει ο Μεμάς, πως με την «εκφραστική λιτότητά τους και την αφαιρετική της διάθεση είναι λυρικές νότες μέσα σε ένα δομημένο περιβάλλον ομοιόμορφο και συχνά βάνουσα ακαλαίσθητο».⁶

Εκ των πρώτων χαρακτηριστικών έργων του στο δημόσιο χώρο της Κεφαλονιάς είναι η *Προτομή του Λόρδου Βύρωνα* στα Μεταξάτα, έξω από τον χώρο όπου διέμεινε για λίγους μήνες πριν φθάσει στο Μεσολόγγι ο μεγάλος φιλέλληνας ρομαντικός ποιητής. Το έργο στήθηκε το 1983 και αποδίδει τα νεανικά και αδρά χαρακτηριστικά του φλογε-

ρού ήρωα της ελευθερίας, χωρίς διάθεση εξιδανίκευσης του. Ο Μεμάς υπήρξε, εξάλλου, δεινός προσωπογράφος, στοιχείο που είναι καταφανές και στην προτομή του Αστραπόγιανου, κατά κόσμον Γεράσιμου Γρηγοράτου, καπετάνιου του Ε.Λ.Α.Σ., η οποία ανιδρώθηκε το 1986 στα Ζερβάτα. Ανάμεσα στα αρκετά ακόμα δημόσια γλυπτά του στο νησί του (*Στήλη των 5* στην κεντρική πλατεία Ληξουρίου, *Προτομή Παύλου Δελαπόρτα* στο Ληξούρι, *Στήλη Πεσότων* στα Φαβατάτα, *Μνημείο Πεσότων Εθνικής Αντίστασης* στα Χιονάτα, *Ανδριάντας Μαρίνου Αντύπα* στην Πύλαρο, *Μνημείο στον Άγνωστο Ναύτη* στη Σάμη, *Προτομή Θέμου Αμούργη* στον Καραβόμυλο Σάμης, *Προτομή Στέφανου Βαλλιάνου* στις Κεραμειές Λειβαθού) ξεχωρίζει το γλυπτό *Ειρήνη* τοποθετημένο μπροστά από το θέατρο «Κέφαλος» στο Αργοστόλι, έργο του 1983, το οποίο αρχικά κρατούσε και το περιστέρι της ειρήνης. Το γλυπτό αναπαριστά μια κλασική στο έργο του Μεμά ψιλόλιγνη μορφή, η οποία προσδίδει μοντέρνα αφαιρετικότητα και ύφος ψυχικής ανάτασης, συνδηλώνοντας το όραμα του Μεμά για μια ζωή με περισσότερη ανθρωπιά και δικαιοσύνη. Το ίδιο όραμα εκφράζεται υπαινικτικά και στο *Μνημείο Εκτελεσθέντων από τους Γερμανούς* στην Αγία Θέκλη (1980), όπου η πενθούσα μορφή εντάσσεται στο γενικό χώρο, όπως ήθελε πάντα να κάνει με τα έργα του ο δημιουργός της, εκφράζοντας μέσα από τη σεμνότητα και τη σιωπή το βαθιά συνδεδεμένο με την περιοχή εκείνη, που χαρακτηρίστηκε για τους απελευθερωτικούς αγώνες της, θέμα της γλυπτικής αυτής σύνθεσης.

Στο χωριό Βιλατώρια, λίγο πριν από το μνημείο που αναφέρθηκε, βρίσκεται και το σπίτι της επιφανούς ζωγράφου Ντιάνας Αντωνακάτου (1921-2011), αν και σήμερα αναξιοποίητο από την πολιτιστική κοινότητα του νησιού. Δύο ακόμη πρωτότυπα στη σύλληψή τους και σημαντικά για την αισθητική του δημόσιου χώρου του νησιού έργα του Μεμά βρίσκονται στο Αργοστόλι, το *Μνημείο για την εξέγερση του Πολυτεχνείου* στην Πλατεία Καμπάνας και το *Μνημείο για τη ναυμαχία της Ναυπάκτου* στην Πλατεία Ναυπάκτου στο Αργοστόλι. Εξίσου συμβολικό και υψηλής αισθητικής στάθμης

**Μνημείο για τη Ναυμαχία της Ναυπάκτου, 2021
[1998], Πλατεία Ναυπάκτου, Αργοστόλι.**

Προτομή Μαρίνου Αντύπα, 1978, ορείχαλκος, 32 x 21 εκ., αντίγραφο της στημένης μπροστά στην πρώην Αγροτική Τράπεζα (νυν τράπεζα Πειραιώς) στο Αργοστόλι.

είναι το *Μνημείο Εθνικής Αντίστασης* στο Αργοστόλι, όπου ο Μεμάς, εμπνευσμένος από την ποίηση του Νικηφόρου Βρεττάκου, πλάθει τη χαρακτηριστική φιγούρα του, η οποία αποτυπώνει τον άνθρωπο εν γένει, να αιωρείται μπροστά στο εκτελεστικό απόσπασμα· με τα λόγια του ποιητή: «Ψήλωσα / Ψήλωσα / Ψήλωσα / σαν μια κολόνα φάνταξα / με λιονταρίσια χαίτη / μπροστά στα είκοσι στόματα / των τουφεκιών».⁷

Όπως έχει τονίσει στην πρόσφατη μελέτη του για εκείνον ο ιστορικός της τέχνης Μάνος Στεφανίδης, ο Μεμάς Καλογηράτος είναι «ένας γλύπτης, ο οποίος εκ των πραγμάτων συνυπάρχει με τον Auguste Rodin (1840-1917), δηλαδή ένα πρόσωπο-ορόσημο ανάμεσα στην ακαδημαϊκή-κλασική γλυπτική και την υπέρβασή της. Τη ρομαντική μεγαλοστομία και την επώδυνη νεωτερικότητα».⁸ Η ανεξάρτητη

Φιγούρα ανδρός (μύστης), 2000, ορείχαλκος, 121 x 28 εκ.

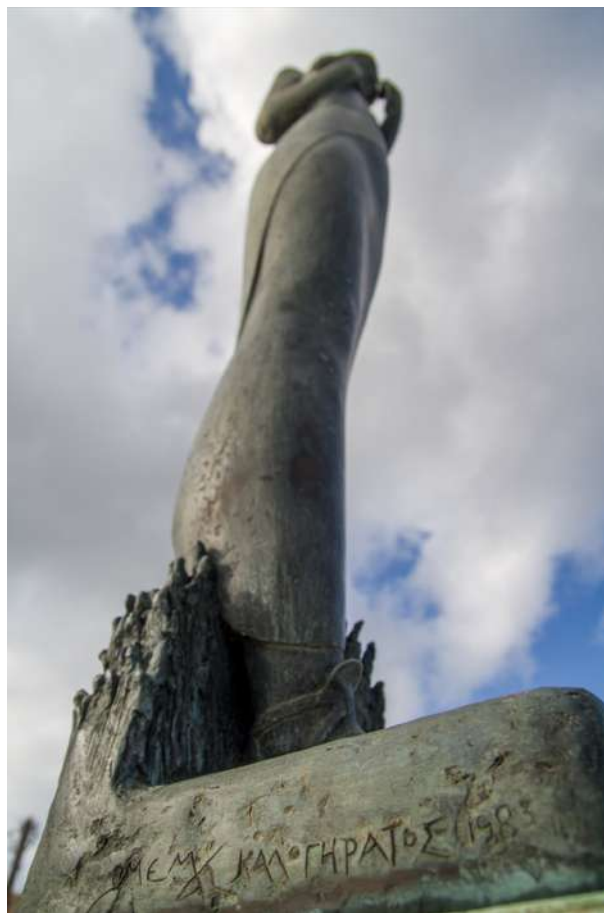
δημιουργική πορεία του στο χώρο της τέχνης στην Ελλάδα, με την ακαταπρόσητη προσφορά του, με αξιοσημείωτο έργο ακόμη και στη ζωγραφική, όπου συνεχίζει το ρομαντικής, νεο-αναγεννησιακής τεχνοτροπίας έργο του πρώτου δασκάλου του, αλλά και η προσφορά του στα πολιτιστικά κοινωνικά δρώμενα, με την ίδρυση της «κεφαλλονίτικης εταιρείας καλλιτεχνικής αναζήτησης» στο διάστημα

1992-1997, οπότε ανέβασε τραγωδίες του Αισχύλου και τον *Αγαμέμνονα* του Ρίτσου, αντανακλούν την πολύτροπη μορφή της προσφοράς του.

Ο Μεμάς Καλογηράτος, με την έκθεση «Επιστροφή», στο Μουσείο του Ιδρύματος της Ελληνικής Διασποράς στην Πάτρα το 2022 (τμήμα της εκτέθηκε και στα πρώην δικαστήρια της Σανταρόζα),⁹ όσο και με τη σειρά γλυπτών του *Οι δικοί μας άνθρωποι*, που δώρισε το ίδιο έτος στο αρχείο του Κ.Κ.Ε., επιβεβαιώνει πως διανύει μια νέα περίοδο δημιουργίας, ακόμα πιο ελεύθερη και αδέσμευτη στη μορφοπλαστική της έκφραση. Το περασμένο καλοκαίρι έγιναν και τα αποκαλυπτήρια του νέου του γλυπτού, *Ο φρουρός του Ιονίου*, στον κήπο του μουσείου του.¹⁰

Στο μουσείο του Μεμά έχει κανείς την ευκαιρία να θαυμάσει δεκάδες έργα μοναδικά στη νεοελληνική γλυπτική, με χαρακτήρα και διαχρονικότητα, αποδεικνύοντας τη διάρκεια και συνέχεια που έχει για εκείνον η τέχνη στην Ελλάδα, τιμώντας με το έργο του ταυτόχρονα την αρχαία Ελλάδα, καθώς κατορθώνει να αναπτύξει τα σύγχρονα θέματά του μέσα από έναν διαρκή διάλογο με την αρχαία ιστορία και μυθολογία. Το αυτοσχέδιο χυτήριο, όπου χαλκοχυτεύει τα έργα του με την αρχαϊκή τεχνική του χαμένου κεριού, είναι ένας ακόμα σημαίνων λόγος να επισκεφθεί οποιοσδήποτε φιλότεχνος τον σπάνιο αυτό χώρο πολιτισμού. Στο μουσείο βρίσκονται έργα όπως η *Αττική*, από τα αγαπημένα του γλύπτη, ή ο *Οδυσσέας*, ο *Μέγας Αλέξανδρος*, ο *Ίκαρος*, που αποκαλύπτουν τις πρωταρχικές πηγές της έμπνευσης του γλύπτη. Συνυπάρχουν, παράλληλα, με έργα πιο προσωπικά, όπως η φυσιοκρατική σχεδόν προτομή της αείμνηστης συζύγου του, τα οποία μας δείχνουν με πόση λεπτομέρεια και αγάπη μπορούσε να δουλέψει τα θέματά του ο γλύπτης, παρά τις αδιαμφησβήτητες αφαιρετικές του δυνατότητες και την έντονη απτική διάσταση της γλυπτικής του, έχοντας πάντα σαν πρώτο ζητούμενο την αποκάλυψη του άδηλου ψυχισμού του απεικονιζόμενου προσώπου.

Το έργο του Μεμά, όπως μας προσκαλεί να το δούμε και να το επισκεφθούμε στο προσωπικό και φιλόξενο σπίτι-μουσείο του, κάτω από το επιβλητικό ενετικό κάστρο του Άγιου Γεωργίου, αποτελεί μια διερώτηση προς τον καθένα από μας: να αναρωτηθούμε και πάλι για τη σχέση της ύλης με το πνεύμα, της ανθρωπότητας με την ανθρωπιά, της

Άποψη του γλυπτού *Ειρήνη*, 1983, ορείχαλκος, έμπροσθεν Δημοτικού Θεάτρου Κέφαλος, Αργοστόλι.

κοινωνίας με το άτομο, χωρίς να αφήνει καμία εύκολη ή αβίαστη απάντηση στο θεατή και συνομιλητή του έργου του, παρά μόνο τη συνεχή ανάταση προς κάτι αγνότερο και αληθινότερο, που κρατάει την αναζητήσή μας ζωντανή, σαν τη φλόγα ενός κεριού που αγωνιζόμαστε να κρατήσουμε αναμμένη στον ανοιχτό χώρο.

Υγ: Προσθέτουμε ως πληροφορία ότι το σπίτι-μουσείο του Μεμά Καλογηράτου είναι ψηφιοποιημένο στη διαδικτυακή διεύθυνση memask.art

Σημειώσεις

1. Ο χώρος του Μουσείου αποτελεί μια ανοιχτή πρόσκληση και έναν τόπο συνάντησης, καθώς συνιστά έναν χώρο πρόσφορο για όσους αγαπούν το νησί και το επισκέπτονται.
2. Για τον Κριστιάν Ζερβό, βλ. Ανέστης Μελιδώνης, «Ο Christian Zervos και η προσέγγισή του στην τέχνη», *Θέματα Αρχαιολογίας*, τ. 4, τχ. 1, Ιανουάριος - Απρίλιος 2020, 68-79.
3. Βλ. Mona Hadler 2013, «Baziotes, Surrealism, and Boxing: Life in a Squared Ring».

4. Σε ντοκιμαντέρ του 2021 για τη ζωή και το έργο του με τίτλο *Νόστιμον Ήμαρ*, σε παραγωγή του Ιδρύματος Ελληνικής Διασποράς και σκηνοθεσία του Γιάννη Κατωμερή, με ελεύθερη πρόσβαση στην ιστοσελίδα του Ιδρύματος.
5. Βλ. Δώρα Φ. Μαρκάτου 2015, *Μεμά Καλογηράτου Γλυπτοθήκη*, Αργοστόλι.
6. Η ίδια, «Η κοινωνική αποστολή του γλύπτη: η περίπτωση του Γεω. Καλογηράτου», τχ. 1, Δεκέμβριος 1991, σ. 137.
7. Απόσπασμα από το ποίημα «Το παράπονο του σκοτωμένου», από την ποιητική συλλογή *Ο χρόνος και το ποτάμι* του 1957.
8. Στεφανίδης Μ. 2022, *Ήφαιστος Δεσμώτης. Το σπίτι-μουσείο του Μεμά Καλογηράτου*, Αθήνα, 17.
9. Με αφορμή την έκθεση εκδόθηκε το βιβλίο με κείμενα του ομότιμου καθηγητή Ιστορίας της Τέχνης Μάνου Στεφανίδη και μαρτυρίες του ίδιου του γλύπτη, το οποίο αναφέρθηκε, με τίτλο *Ήφαιστος Δεσμώτης: Το σπίτι-Μουσείο του Μεμά Καλογηράτου*.
10. Το γλυπτό αποτελεί αντιπροσωπευτικό δείγμα του συνόλου της έως τώρα δημιουργικής του πορείας και αποκαλύπτει το αμι-

γώς προσωπικό ύφος που είχε αναπτύξει και καθιερώσει ο καλλιτέχνης, ένα ύφος που δεν έχει αντίστοιχό του, βαθιά βιοματικό και σιωπηλά εκφραστικό καθώς είναι.

Βιβλιογραφία

- Μαρκάτου Δώρα Φ., «Η κοινωνική αποστολή του γλύπτη: η περίπτωση του Γεω. Καλογηράτου», περ. *Κυμοθόη*, τχ. 1, Δεκέμβριος 1991, σ. 135-138.
- Α.Χ.Χ. [Χρήστου Χ. Αθανάσιος], «Καλογηράτος Γεράσιμος (Μεμάς)», *Λεξικό Ελλήνων Καλλιτεχνών*, τ. 2, επιμ. Ευγένιος Δ. Ματθιόπουλος, Αθήνα 1998, σ. 92.
- Μαρκάτου Δώρα Φ., *Μεμά Καλογηράτου Γλυπτοθήκη*, Αργοστόλι 2015.
- Στεφανίδης Μάνος, *Ήφαιστος Δεσμώτης. Το σπίτι-μουσείο του Μεμά Καλογηράτου*, Αθήνα 2022.

Προέλευση εικονογράφησης

Αρχείο του Ιδρύματος Ελληνικής Διασποράς

ABSTRACT

A House-Museum of Sculpture-A Gem for Kefalonia Homage to the work of the prominent artist Memas Kalogeratos

Anestis Melidonis

Dr. of Philosophy, University of Athens

Postdoctoral researcher in History of Art, Faculty of History and Archaeology University of Athens, Greece

Themes in Archaeology 2023, 7(3): 160 - 167

The well known in his field prominent sculptor Memas Kalogeratos (b. 1940) has pursued a long and fecund creative path, starting from the decade in the 1960's, characterized as one of the most important students of the distinguished sculptor and teacher at Athens School of Fine Arts, Thanasis Apartis (1899-1972). He comes from the political Left, with immense contribution to the social struggles of his generation, while being active with his own foundry from the 1970's, taking part in public competitions and presenting his work in individual and collective shows. From 1980 he settles permanently in his home-island, where he creates gradually his own house-museum at Mazarakata. Dozens of his sculptures can be found in the public space of Kefalonia. There is also one situated in Vouliagmeni. Memas creates his artworks literally with his own hands, using a personal method of work, by creating the artwork first on wax, before he "transfers" it in bronze, through the archaic lost-wax method. Theme of his work is our recent history, being in constant dialogue with the ancient one, highlighting in this way its continuity. The last period of his work is characterized from an even more extended freedom and palpability. Sample of his recent work is the series *Our own people*, which he donated at the archive of the Communist Party of Greece in 2022, while he also exhibited a representative sample of his entire creative work in a show that took place in Patras in 2022, with the eloquent title «Return», in the Hellenic Diaspora Museum. In the summer of 2023, it took place the unveiling of the last monumental work of Memas at the garden of his museum, with the title *The guardian of the Ionian*.

Key words: Memas Kalogeratos, sculpture, house-museum, public sculptures, improvised foundry